

ku, dosaženého vzdělání, případně příjmu rodiny atp. V knize také zcela chybí závěr, který by výsledky jednotlivých studií vztáhl k sobě. Provázanost jednotlivých oddělených témat lze naznačit například ve vztahu německé situace a domácího vzdělávání v rodinách a komunitách duchovně orientovaných lidí v Česku. Spojuje je mimo jiné případ křesťanské komunity Dvanáct kmenů, jíž byly v Německu odebrány děti, komunita posléze emigrovala do Čech a vyučuje své děti kolektivně doma ve dvou lokálních komunitách. Dále je možné uvažovat o souvislosti první a poslední kapitoly z hlediska mentálně postižených dětí, I. Kašparová je uvádí jako jeden typ rodin, které volí domácí školu. Pokud se „domškolácké“ rodiny stýkají, dalo by se očekávat, že navzdory předpokladu J. Pivarče mají tyto děti naopak bližší zkušenost s postiženými dětmi než děti ze škol, kde neproběhla inkluze?

Ve výzkumu souvislostí spirituality, náboženství a domácího vzdělávání by stálo za to více rozlišit praxi nových náboženských hnutí (Hare Kršna nebo Dvanáct kmenů), která mají společnou školu ve své lokální komunitě, od individualizované alternativní spirituality rodin žijících v oddělených domácnostech. U rodin „alternativců“ bychom také našli více než jen „dvojitou jinakost“, můžeme uvažovat o mnohonásobné odlišnosti. Jednotlivé aspekty životního stylu, který se pojí s domácím vzděláváním, jako je stravovací jinakost (veganství, vitariánství, makrobiotika), domácí porody či odmítání očkování, které jsou v naší společnosti nepřilíh rozšířené a obtížně akceptovatelné, činí – dle mého názoru – tyto rodiny vůči většinové společnosti více zranitelnými než odlišnost v duchovních hodnotách.

Zařazení textu J. Pivarče do publikace působí nesourodě, vzhledem k tomu, že text nepojednává primárně o domácím vzdělávání, ale o postojích dětí k mentálnímu postižení. Několik desítek doma vzdělávaných dětí bylo sice mezi respondenty

zařazeno, ale specifika postojů dětí na individuální výuce se bohužel nepromítla do analýzy ani závěrů studie. Ve statistikách jsou uvedeny rozdíly v postojích na základě pohlaví, ročníku ve škole a zkušenosti žáků s osobami s mentálním postižením, ne však rozdíly žáků navštěvujících školu a vzdělávaných doma.

Celkově by mě ve vztahu k domácímu vzdělávání zajímalo zkoumání toho, jak jsou rozděleny rodičovské, živitelské a vzdělávací role v rodinách, vyjednávání o dělbě práce v domácnosti, diskuse o finančních souvislostech a seberealizaci v zaměstnání. Uvítala bych tedy více analýzy genderových aspektů domácího vzdělávání a socioekonomického zázemí rodin. Tomu se částečně věnují pouze texty založené na etnografickém pozorování přímo v rodinách od I. Kašparové a A. Beláňové. Specifický výzkumný zájem by si podle mě zasloužilo také téma sociálního života a kontaktu s vrstevníky u dětí vzdělávaných v domácnosti.

Doufáme, že do budoucna se vzdělávání dětí mimo školu bude pojit jen se „svobodou v odlišnosti“ (s. 20), jak ho zkoumá kolektiv autorů této publikace, a ne s plošnými nařízeními shora jako v době pandemie.

Marta Kolářová

Barbora Půtová: *Antropologie turismu*
Praha, Nakladatelství Karolinum 2019,
217 s.

Reflexia turizmu ako sociokultúrneho fenoménu v spoločenských či humanitných vedách bola prakticky až do deväťdesiatych rokov minulého storočia dosť okrajovou záležitosťou, dovtedy sa jej venovalo len niekoľko málo autorov v publikáciách, ktoré bolo možné ľahko spočítat na prstoch možno i dvoch rúk. V posledných dvoch desaťročiach sa však situácia podstatne zmenila a analýza turizmu z pohľadu spo-

ločenských vied sa stala vo svete populárnou témou, o čom svedčí geometrický nárast knižnej literatúry aj vznik nových špecializovaných časopisov, ktoré sú venované turizmu. Na tento boom reaguje aj Barbora Půtová svojou knihou *Antropologie turismu*, zrejme so snahou priblížiť základné poznatky tejto pomerne novej antropologickej subdisciplíny. Slovíčko „zrejme“ v predchádzajúcej vete som použil z toho dôvodu, že recenzovaná kniha neobsahuje žiadny úvod či pasáž, ktorá by vysvetľovala autorský zámer, dôvody, ktoré viedli autorku k jej napísaniu (a pre aké čitateľské publikum) či iný v akademickej literatúre obvyklý opis genézy publikácie. Namiesto štandardného autorského úvodu sa v knihe nachádza dvojstránková „Predmluva“ podpísaná známym antropológom Thomasom Hyllandom Eriksenom, ktorá vo veľmi všeobecnej rovine reflektuje chronicky známy trend masifikácie a negatívnych vplyvov turizmu v posledných desaťročiach. V troch veľmi všeobecných vetách odkazuje na hlavný prínos knihy: „... Půtová... se ve svém bádání vydala pod povrch a do zákulisí současného turismu. Popisuje samotné počátky turismu v evropské kultuře... Především se však zabývá sociální a kulturní dynamikou turismu a vznáší... velice důležitou otázku autenticity“ (s. 9) a konštatuje ďalšie známe pravdy, že „turizmus je voľnočasovou aktivitou, vyjadrením nadbytku času a peňazí,“ a že na otázku, „co turisté vlastně požadují výměnou za svůj čas a peníze..., neexistuje jednoznačná odpověď, což ostatně Barbora Půtová různými způsoby naznačuje“ (ibid.). O zámere samotnej autorky, o tom, prečo predhovor ku knihe napísal iný autor (aj keď ide dozaista o veľmi renomovaného autora viacerých odborných kníh i populárno-náučných bestsellerov) a ani o jeho profesijnom vzťahu k autorky či k samotnej knihe sa z tohto krátkeho predhovoru nedozvieme nič.

Text knihy je rozdelený do ôsmich hlavných kapitol nasledovaných veľmi

stručným záverom. Sedem z nich sa venuje témam, ktoré sú v základnej učebnicovej literatúre reflektujúcej turizmus napríklad aj zo sociologického hľadiska „klasikou“ – historický vývoj turizmu (1. kapitola); vznik disciplíny, jej predmet, premeny a základné témy (2. kapitola); typológia turizmu (3. kapitola); typológia turistov (4. kapitola); téma autenticity a predstáv turistov (5. kapitola); obrazy turistických destinácií a „značkovanie“ (6. kapitola); vzťahy (interakcie) medzi hosťami (turistami) a hostiteľmi (domácim obyvateľstvom) a sociokultúrne dopady turizmu (7. kapitola) – pozri napr. tradičnú učebnicu R. Sharpleyho *Tourism, Tourists and Society* z roku 1994 s podobnou štruktúrou. Posledná ôsma kapitola sa venuje trochu špecifickejšej, ale v literatúre tiež bohato zastúpenej a tradičnej téme turistického suveníru a jeho typológii, atribútom a významom.

Kniha prináša v zhustenej forme veľké množstvo poznatkov, aj preto nie je dosť dobre možné niekoľkými vetami vystihnúť najdôležitejšie myšlienky jednotlivých kapitol. Podstatu každej samostatnej časti ilustrujú vhodne zvolené názvy jednotlivých kapitol. Obmedzím sa preto na konštatovanie, že čo sa týka informačnej hodnoty *Antropologie turismu*, pre českého a slovenského čitateľa je kniha nepochybne prínosná. Hoci, ako už bolo spomenuté, akcentuje tradičné učebnicové témy, vzhľadom na to, že v česko-slovenskom priestore sa rozsiahlejšie knižne zamerané publikácie antropológov či sociológov reflektujúcich turizmus z perspektívy sociálnych vied nevyskytujú, je práca Barbory Půtovej rozhodne počínom, ktorý si zaslúži pozornosť. Nepochybne si nájde (a od vydania v roku 2019 si iste už našla) množstvo čitateľov, ktorých zaujíma nielen problematika samotného fenoménu turizmu, ale ktorí sa pohybujú i v širšie zameraných sférach bádania voľného času, životného štýlu, konzumného správania a všeobecne sa zaujímajú o charakteristiky moderných či neskoromoderných spoločností, ktoré sú

s rapídnyim rozvojom (nielen) masových foriem turizmu neoddeliteľne späté. Napriek oceneniu takto obsahovo koncipovanej *Antropologie turizmu* však musím spomenúť aj viaceré nedostatky, ktorými sa kniha vyznačuje a ktoré jej hodnotu a čitateľský prínos znižujú.

Za najpodstatnejší považujem problém nerefektovania historického, sociálneho či kultúrneho kontextu, ktorý sa tiahne celou knihou – ako sociológovia (a tiež antropológovia) predsa vieme, že väčšina opisovaných javov, termínov a teórií sa nezjavila na scéne náhodou a kultúrna či ekonomická determinácia, širšie historické či sociálne okolnosti sú veľmi podstatné pri takmer všetkých témach súvisiacich s turizmom – či už ide o dôvody objavenia sa masového turizmu, jeho organizovaných foriem, rôznych typov turistov, kritických pohľadov na turizmus, nové formy turizmu, zdôrazňovanie negatívnych dopadov či pozitívnych prínosov v tom-ktorom období (o konkrétnejších témach reflektovaných v knihe ani nehovoriac). V knihe by som preto očakával nadväznosť opisovaných teoretických konceptov a javov v kapitolách 2 až 8 aspoň na vývoj po druhej svetovej vojne – v prvej kapitole pojednávajúcej o historickom vývoji turizmu samozrejme aj skôr (zarážajúce je, že aj v tejto kapitole na mnohých miestach absentuje vysvetlenie a bližšie naznačenie dobového kontextu). Typickým príkladom opomenutia kontextu je citát prebratý od S. Čorakovej a I. Ateljevičovej: „Rozvoj lázní představuje zájmy aristokracie a nové měšťanské třídy ztělesněné spojením některých socioekonomických, politických a kulturních procesů té doby“ (s. 18), avšak bez toho, aby boli zmieňované socioekonomické a iné procesy konkretizované a bližšie vysvetlené. Na tej istej strane o kus ďalej sa znovu len konštatuje, že „rozvoj léčebného turismu nastává v 18.–19. století“ bez vysvetlenia dobových súvislostí, prečo sa liečebný turizmus začal rozvíjať práve v tomto období (aspoň stručne by sa tu žiadalo

spomenúť dôraz na poznávanie pod vplyvom osvietenských myšlienok a následný rozvoj prírodných vied i samotnej medicíny). Absencia sociokultúrneho kontextu je obzvlášť citeľná v dvoch častiach: v 3. kapitole, v ktorej sa autorka zaoberá typológiami turizmu (aj keď ide skôr o zachytenie viacerých prístupov k turizmu a načrtnutie jeho funkcií) – tu určite chýba previazanosť jednotlivých prístupov, napr. turizmu ako hľadania posvätného, rituálu či púte, turizmu ako nástroja zmeny, turizmu ako formy úniku, turizmu ako formy neokolonializmu atď., s dobou a okolnosťami ich vzniku; a tiež v 4. kapitole, v ktorej autorka postupne vymenúva množstvo typov turistov a opisuje viaceré typológie turistov. Chýba v nej však vysvetlenie toho najpodstatnejšieho – ako sa postupne v sociologickej a antropologickej spisbe menili typológie turistov a formy turizmu v súvislosti napríklad so zvyšujúcou sa životnou úrovňou obyvateľstva, či v závislosti na environmentálnych, kultúrnych a sociálnych dopadoch masového cestovného ruchu. Aj preto táto kapitola vyznieva skôr ako referát s deskriptívnym opisom za sebou idúcich typológií, bez ich kritického zhodnotenia, bez názoru autorky, prečo je niektorá z uvádzaných typológií pre určitý kontext či obdobie vhodnejšia ako iná. Pútová neporovnáva jednotlivé typológie, nekonfrontuje pohľady autorov týchto typológií. Napíše síce, že na „Cohenovu typologii turisty navázal sociální psycholog Philip L. Pearce, který stanovil následující kategorie...“ (s. 78), nevysvetlí však, ako a čím na Cohenovu typológiu nadviazal (a na ktorú vlastne? – bezprostredne predtým totiž Pútová nerozoberá jednu z typológií Cohenových, ale píše o autostope a rozoberá typológiu V. Smithovej), či ju vôbec Pearce reflektoval alebo kriticky zhodnotil, a pod. V tejto kapitole sa autorka dopúšťa aj faktického omylu či protirečenia, keď na s. 72 opisuje Grayove rozdelenie turistov na dva typy – sunlust a wonderlust. Sunlust turistu na jednej

strane opisuje ako typ, ktorý sa orientuje na relax prevažne na pláži v destináciách, ktoré sa neodlišujú od kultúry jeho domáceho prostredia, kým typ wonderlust charakterizuje túžba poznávať a objavovať cudzie kultúry, ich obyvateľov a pamiatky. Toto sú výstižné charakteristiky oboch protikladných typov, aj s odkazom na príslušný zdroj. Potom ale autorka napíše zrejme vlastnú vetu („Sunlust charakterizuje intenzívni hľadání odlišnosti...” s. 72), ktorou koncept sunlust turistu úplne prevráti a uvedie tým čitateľa do omylu.

Autorka v knihe pracuje s obrovským množstvom zahraničných zdrojov (takmer všetky písané v angličtine). To je na jednej strane pozitívom knihy a znakom erudovanosti autorky, ktorá osvedčuje veľký prehľad v literatúre z oblastí sociológie/antropológie/marketingu turizmu a v zozname literatúry nechýba zo zmieňovaných disciplín pravdepodobne žiadna relevantná anglickojazyčná akademická knižná publikácia. Na druhej strane ale takáto početnosť bibliografických zdrojov (odhadom viac ako 700 položiek) a zároveň autorkin spôsob odkazovania na literatúru vyvolávajú určité pochybnosti o tom, či autorka v bibliografickom zozname neuvádza aj tie zdroje, z ktorých priamo nečerpala a ktoré prevzala sekundárne od iných autorov. Samozrejme, v niektorých prípadoch, napr. v prehľadových pasážach môže byť funkčné odkázať v texte aj na autorov, resp. zdroje, ktoré sa nejakému zmieňovanému javu venovali, hoci autorka z nich priamo nečerpá, z knihy je však zrejme, že autorka tento spôsob odkazovania na literatúru používa pravidelne a v texte pôsobí rušivo, ak za nejakým konštatovaním či uvedením faktickej informácie uvádza v zátvorke niekoľko bibliografických odkazov – niekedy aj na viaceré práce toho istého autora (napríklad v odkazoch na s. 85 a 86 pri charakteristikách turistu a tuláka odkazuje na tri bibliografické zdroje Z. Bauman, z toho dva sú na to isté dielo – jedno z nich je v češtine a druhé v angličtine). Značná voľ-

nosť (či až svojvoľnosť) pri uvádzaní zdrojov sa prejavuje na viacerých miestach pri odkazoch na zdroje, v ktorých sa uvádzané poznatky nevyskytujú, ako je to aj v prípade autora recenzie (na s. 23 je mu prisúdená informácia, ktorá sa v citovanom zdroji vôbec nenachádza). Na začiatku kapitoly 5 „Autenticita a turistické představy“ zase píše o tom, že „Kategorie autenticity odkazuje na dimenze sociokulturních jevů, jako jsou jejich původnost, pravdivost, originalita nebo věrohodnost,” (s. 87) a neuvádza, že ide o významy autenticity prebraté od Brunera, toho ale v tomto kontexte cituje až o 20 strán ďalej (na s. 106).

Autorka sa snaží naplniť každú kapitolu veľkým množstvom informácií, odciťovať čo najviac zdrojov – možno práve preto jej text na mnohých miestach pôsobí veľmi roztrieštene a nesúrodne, jednotlivé pojmy, koncepty, teórie sú poskladané vedľa seba bez vnútornej logiky, vzájomnej previazanosti a bez naznačenia príčinných súvislostí. Napríklad v 7. kapitole autorka píše o komodifikácii turizmu, čo je téma, ktorá sa viac hodí do témy o autenticite, s ktorou je veľmi úzko previazaná. Nevadilo by však, že túto tému opisuje práve v 7. kapitole, ak by sa nestalo, že v nej autorka píše v súvislosti s komodifikáciou o rozvíjaní „objevující se autenticity“ (s. 143), čo môže byť v danom kontexte, bez bližšieho vysvetlenia autorky pre čitateľa úplne nezrozumiteľný pojem. Čitateľ totiž nevie, že s týmto pojmom už autorka narábala v 5. kapitole, tam ho však pomenovala ako proces „rodící se autenticity“ (s. 91). V oboch prípadoch ide o ten istý koncept „emergent authenticity“ Erika Cohena.

Spôsob písania autorky je takmer výhradne deskriptívny, bez náznakov interpretácií. Často opakuje to isté len preto, lebo o danej veci píše aj ďalší autori, nezamýšľa sa nad tým, čím je prístup iného autora odlišný, predkladané poznatky nehodnotí, neporovnáva a nehierarchizuje. Pri čítaní viacerých pasáží v knihe má človek pocit čítania seminárnej práce, ktorú

študent dopísal na poslednú chvíľu tesne pred odovzdaním bez toho, aby si ju po sebe stihol prečítať. Ako inak si vysvetlíť, že na s. 31 aj na s. 33 sa nachádza to isté konštatovanie o rozvoji medzinárodného turizmu po druhej svetovej vojne? Na s. 32 sa konštatuje, že koncept *all inclusive* zaviedol v päťdesiatych rokoch Club Méditerranée, aby sa o štyri vety ďalej tá istá informácia zopakovala. Podobne v dvoch vetách za sebou opakuje tú istú informáciu na s. 63 (o tom, že turizmus predstavuje túžbu prekonať pocit izolácie získaný v každodennom živote), podobné tvrdenia – o turizme ako platforme na posilnenie identity, statusu a ega – nachádzame viackrát na s. 66. Taktiež v úvode 5. kapitoly na s. 87 na dvoch miestach čítame veľmi podobnú vetu o autenticite ako faktore, „ktorý motivuje turistu (turistu) k cestovaniu a podíliť sa na výbere (ovlivňuje výber) cieľové destinácie“, atď, atď – tých príkladov v rôznych kapitolách je naozaj dosť veľké množstvo, aby sa dalo hovoriť o zriedkavom opomenutí.

Veľmi zvláštne pôsobia aj početné vsuvky (je ich v knihe odhadom takmer 40, v niektorých kapitolách zaberajú možno i viac ako tretinu textu), ktoré sú písané menším typom písma – z textu nie je zrejmé, či má ísť o akési exkurzy, ilustrácie, ich väčšinou neorganické zaradenie bez akéhokoľvek nadpisu nedáva možnosť uhádnuť, akú funkciu majú v knihe plniť, a aj keď s témou kapitoly väčšinou (nie vždy) nejako súvisia, v texte nie sú autorkou nijako uvedené a väčšinou nie je zjavná (alebo len veľmi vzdialene) ich súvislosť či nadväznosť na predchádzajúce alebo nasledujúce pasáže. Pozitívnu výnimkou sú dve vsuvky v kapitole 6 – o tzv. Bilbao efekte na s. 120–121 a o koncepcii *homo narrans*, t.j. človeka ako rozprávača príbehov na s. 123–124, kde je súvislosť s problematikou zrejmalá a zakomponovanie do textu práve na danom mieste logické.

Na viacerých miestach knihy sa nachádzajú problematické miesta z hľadiska ja-

zykového. Je zjavné, že mnohé formulácie sú doslovne preložené z angličtiny, a keďže je text založený takmer výhradne na anglických zdrojoch, text sa na mnohých miestach číta obtiažne, pretože v nich nedošlo k „počisteniu“ a jazykovému skultivovaniu prekladu. V každej kapitole sa vyskytuje niekoľko viet, súvetí či pasáží, ktoré pôsobia prinajmenšom ťažkopádne a kostrbato. Uvediem aspoň tri príklady z prvej kapitoly: „... vlivem romantické literatury nastala změna postoje k pobřežní krajině a její drsná scenerie získala ocenění“ (s. 19); „Cook osobně doprovázel 350 cestujících svého prvního profesionálního cestovního projektu...“ (s. 23); „... zejména pracující a nižší střední třída hledaly útěk z jim přisouzeného prostředí“ (s. 26).

Mnohým kapitolám (takmer všetkým, ale najmä kapitolám 2, 4–8) by bolo prospelo nejaké vhodné ukončenie, zhrnutie toho, čo je podstatné, prípadne prepojenie na nasledujúcu kapitolu, pretože bez aspoň náznaku záveru vyzerajú, ako keby autorka náhle odišla od rozrobenej práce a už sa k nej nevrátila. Tým skôr, že kniha je zakončená len veľmi stručným poldruhastranovým textom, ktorý autorka označila ako Záver. Ide o „rýchle“ zamyslenie na tému turizmu ako celosvetového fenoménu, v ktorom bude antropológia turizmu podľa autorky zohrávať čoraz väčšiu úlohu. Tento predpoklad autorky je určite oprávnený, ale zrejme ako záver vedeckej monografie (tak autorka nazýva svoju knihu v anglickom summary) nedostatočný. Čo naopak hodnotím pozitívne, je množstvo vyobrazení (fotografií, obrázkov, diagramov), ktoré vhodne sprevádzajú a ilustrujú text knihy a ktorých zoznam, aj so zdrojmi, z ktorých autorka čerpala, je pripojený na konci knihy.

Kniha celkovo pôsobí dojmom veľmi ambiciózného, avšak výrazne nehotového a uponáhľaného projektu, ktorý išiel do tlače bez potrebného „odležania“ materiálu, bez potrebných obsahových, formálnych aj jazykových korekcií, bez patričné-

ho úvodu a závěru. Je to škoda, protože autorka podle všetkého má erudici i schopnosti na to, aby se prezentovala publikacíou, v které nebudú viaceré jej nedostatky tak markantne vystupovať do popredia, ako je to v prípade recenzovanej publikácie.

Domnievam sa, že to mohla byť práve snaha o čo najrýchlejšie vydanie knihy (a neochota zaoberať sa recenznými pripomienkami?), ktorá slúžila ako *spiritus movens* ďalšieho, podľa môjho názoru pomerne neobvyklého kroku autorky. Pôvodne totiž svoju knihu ponúkla na vydanie Sociologickému nakladateľstvu (SLON), v ktorom kniha prešla riadnym recenzným konaním (na tomto mieste priznávam, že som bol jedným z jej recenzentov a viaceré výhrady prezentované v tomto texte boli súčasťou môjho posudku pre SLON). Kniha ale nakoniec vyšla – pre viacerých ľudí zainteresovaných na jej posudzovaní a vydaní prekvapujúco – v nakladateľstve Karolinum. To, či ide o štandardný spôsob nakladania s rukopisom zo strany autorky, ponechám na úsudku čitateľov.

Ivan Chorvát

Karolína Pauknerová: *Krajina mezi pamětí a zapomínáním: Studie z Čech*
Praha, Nakladatelství Karolinum 2019,
208 s.

Kniha *Krajina mezi pamětí a zapomínáním* se zabývá přítomností paměti v krajině a jejím odkrýváním. V pěti kapitolách autorka čtenáře zve k zamyšlení nad tím, jak se paměť stává součástí krajiny, jak se v ní její vrstvy prolínají, jak vystupují a objevují se v krajině skrze fenomény, jež jsou popsány a rozebrány v jednotlivých studiích. Ukazuje, jak je možné číst krajinu a její paměť, jež je významně tvořena také zapomínáním.

Tématy spjatými s krajinou se Karolína Pauknerová zabývá již více než dvanáct let v řadě odborných textů v podobě článků nebo kapitol knih. I když se její práce

dotýkaly mimo jiných témat i paměti krajiny, tuto její monografii vnímám jako stěžejní ve zpracování tématu. Je založena na několikaletém terénním výzkumu, práci s prameny různé povahy a značné znalosti tématu. Autorka k tématu zaujímá postfenomenologický přístup. Krajinu vidí jako způsob, kterým rozumíme světu, krajina je tak přirozeným kontextem naší vlastní minulosti. Je to přístup, který klade do středu člověka s jeho vnímáním, zkušenostmi, psychickým rozpořádáním, tedy přístup veskrze antropologický.

Monografie představuje problematiku paměti krajiny promyšleně a strukturovaně. Čtyři kapitoly obsahují případové studie krajiny v různých oblastech Čech. Autorka zde demonstrovuje problematiku na konkrétních jevech, ukazuje jejich propojení s kategoriemi a funkcemi krajinné paměti, které jsou pojednávány v teoreticky koncipovaném úvodu a také v syntetizující, interpretační páté kapitole.

Jednotlivé studie nás zavedou do čtyř rozdílných prostředí, krajin, kde se paměť a zapomínání různě prezentují, prolínají i ztrácejí. Tyto kapitoly jsou přehledně strukturovány, obsahují část popisnou, interpretační a syntetickou. Vždy po krátkém úvodu následuje podrobný popis materiálních jevů v krajině. Tato data, získaná vlastním terénním výzkumem autorky, jsou ve světě nejrozumnějších druhů pramenů následně interpretována. Posléze se ukazuje, jaký význam mají jednotlivé jevy v utváření paměti místa, jak zde pracuje zapomínání či nostalgie a jak jsou významy v krajině vnímány různými lidmi. Autorka demonstrovuje, jak nebyvají významy v paměti krajiny na první pohled čitelné, ale naopak dost často komplikované skryté. O paměti sama několikrát píše jako o „ošemetné“.

První kapitola čtenáře provede úsekem příbramské silnice, kde je paměť uchována v drobných objektech při silnici, tzv. místech paměti. Skrze ně odhaluje vrstvy krajinné paměti, válečné, tragické, dějinné, které se jako kulisy míhají za oknem auta. Pa-